

BANKA VE TİCARET HUKUKU DERGİSİ

Aralık 2003 - Cilt XXII - Sayı 2

Makaleler

Doç. Dr. İsmail KIRCA

Doç. Dr. Erdal TERCAN

Yrd. Doç. Dr. Sema TAŞPINAR

Yrd. Doç. Dr. Şafak NARBAY

Yrd. Doç. Dr. Tahir SARAÇ

Yrd. Doç. Dr. Halit AKER

Çeviri

Michael A. Geist

(Dr. Hayri BOZGEYİK/Dr. Hüseyin ALTAY)

Kararlar

**ÇEK KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPAN 4814 SAYILI
KANUNDAN ÖNCE BASILAN YA DA BASTIRILAN ÇEKLERİN
HUKUKİ DURUMU HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME**

Yrd. Doç. Dr. Şafak NARBAY*

I- GİRİŞ

19.3.1985 tarihli "3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun"¹da, 4814 sayılı Kanunla² (özellikle karşılıksız çek suçuna ilişkin olmak üzere) önemli değişiklikler yapılmış; gerek uygulamada, gerek öğretilerde sorun olarak görülen birtakım hususlara "somut düzenleme" getirilerek çözüm bulma yoluna gidilmiştir. Bu kapsamda, 3167 Sayılı ÇekK'nın 3 ncü maddesi kenar başlığı ile birlikte değiştirilmiş ve bir çekte bulunması gereken unsurların neler olduğu (TTK m. 692 ve m. 693 hükümleri yanında³) ve bunların çekin geçerliliğine etkileri konularında düzenlemeler yapılmıştır. "Çek defterleri" kenar başlıklı 3 ncü maddenin 2 nci fıkrasının 2 nci cümlesi hükmü uyarınca, çek defterlerinin her yaprağında "çek hesabının bulunduğu şubenin adı", "hesap numarası" ve "hesap sahibinin vergi kimlik numarası" yazılacaktır; ancak, *şube adı* ve *keşidecinin hesap numarasının* bir çek yaprağına yazılmamış olması ya da *bankalarca baskı şekline ilişkin esaslara aykırı davranılması* çekin geçerliliğini

(*) Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

(1) RG 3 Nisan 1985 t. ve S. 18714. Bu Kanun, çalışmamızın bundan sonraki kısımlarında ÇekK şeklinde anılacaktır.

(2) RG 8 Mart 2003 t. ve S. 25042.

(3) 3167 Sayılı Çek Kanunu anlamında da geçerli bir "çek"ten söz edebilmek için; senedin TTK m. 692 ve 693 ncü maddelerde belirtilen unsurları taşıması zorunludur. Bu durum, 4814 sayılı Kanunla değişik 3167 sayılı ÇekK'nın 3 ncü maddesinin 3 ncü fıkrasında "29.6.1956 tarihli ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun 692 nci maddesinde belirtilen unsurları taşımayan senetler bu Kanun kapsamında kabul edilmez; ancak aynı Kanunun 693 ncü maddesi hükmü saklıdır" şeklinde ortaya konulmuştur (bu değişiklik ile ilgili bir değerlendirme için bkz. *Narbay, Şafak: 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapan 4814 Sayılı Kanunun "Çekte Şekil Şartları" ve "Muhatabın Ödeme Yükümlülüğü" Konuları Açısından İncelenmesi*, AÜEHFD, C. VII, S. 1-2, s. 485-487).

etkilemeyecektir. Buna karşılık, bir çek yaprağında "hesap sahibinin vergi kimlik numarası"nın yazılmamış olması bir çeki geçersiz kılacaktır.

ÇekK m. 3, f. 2'nin bu yeni düzenlemesiyle, "çek hesabının bulunduğu şubenin adı" ve "hesap numarası"nın bir çek yaprağına yazılmamış olmasının veya çeklerin baskı şekline ilişkin esaslara aykırı davranılmasının bir çekin geçersizliğine yol açmayacağı "açık" ve "somut" olarak hükme bağlanmıştır. Böylece, özellikle öğretide görüş ayrılıklarına neden olan bu konu yasal bir çözüme kavuşturulmuştur⁴. Buna karşılık aynı düzenlemede, bir çekte bulunması mutlak zorunlu olan unsurlara bir ekleme yapılmış ve "hesap sahibinin vergi kimlik numarası"nın bir çek yaprağında yer almamasının çeki geçersiz kılacağı belirtilmiştir⁵. Diğer taraftan 26.2.2003 tarih ve 4814 sayılı Kanunun yürürlükle ilgili 18 nci madde düzenlemesi, bu Kanun hükümlerinin Resmî Gazete'de yayımlandığı gün yürürlüğe gireceğini öngörmüştür⁶. Kanun, 8 Mart 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu durumda karşımıza, bir çek yaprağında bulunması mutlak zorunlu unsurlara ek yapan yeni 3 ncü maddenin 2 nci fıkrasının 2 nci cümlesi hükmünün

(4) 3167 sayılı ÇekK m. 3, f. 1 hükmü 4814 sayılı Kanunla değişikliğe uğramadan önce, bir çekte bulunması mutlak zorunlu unsurlara ilişkin olarak öğretide iki farklı görüş ileri sürülmekteydi. Bu görüşler ve değerlendirmesi hakkında bkz. *Narbay*, s.472-479. Gerçi *Eriş*, 3167 sayılı ÇekK'nın değişiklik öncesi 3 ncü maddesinin 2 nci fıkrası ile ilgili uygulamada bir duraksamanın bulunmadığını, bir an için olsa bile Yargıtay Hukuk ve Ceza Dairelerinin bilinen kararlarında bu duraksamaların giderildiğini; binlerce uyumsuzluk içinde bazı yerel mahkemeler ile Ceza Özel Dairesinin değişik yorumlar getirmesinin duraksama olarak kabul edilemeyeceğini, dolayısıyla yeni 3 ncü maddenin gerekçesinde ortaya konulan "uygulamadaki duraksamaların giderilmesi amacı"nın yanlış bir gerekçe olduğunu ileri sürmektedir (*Eriş*, Gönen: Yeni Çek Yasası Işığında Uygulamalı Çek Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara, 2003, s.719).

(5) Bu eklemenin neden yapıldığına ilişkin olarak ne madde gerekçesinde, ne de meclis tutanaklarında tatmin edici herhangi bir bilgi yer almaktadır. Benzer bir değerlendirme için bkz. *Yıldız*, Şükru: 4814 Sayılı Yeni Çek Kanununun Çekin Zorunlu Unsurlarına Etkisi ve Ortaya Çıkabilecek Bazı Sorunlar, <http://www.e-akademi.org/makaleler/syildiz-1.htm>, Parg.11. Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. *Narbay*, s. 483-485.

Diğer taraftan *Eriş*'in de isabetle belirttiği gibi, çeki ilişkin genel unsurlarla ilgili bir değişiklik TTK'nın çek hakkındaki hükümlerinde yapılmalıydı (*Eriş*, s. 719). Aynı doğrultuda *Arkan*, Sabih: 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun'da Yapılan Değişiklikler, *Batider*, C. XXII, S. 1, s. 9. Çünkü, kanunkoyucu da çeki ilişkin olarak asılan düzenlemelerin TTK m. 692 ve 693 hükümleri olduğunu, yukarıda metnini verdiğimiz, 3167 sayılı ÇekK'nın 4814 sayılı Kanunla değişik 3 üncü maddesinin 3 üncü fıkrasında açıkça belirtmiştir. Bu durumda, böyle bir değişikliğin, bir çekte bulunması gerekli olan unsurları açıklayan TTK m. 692 düzenlemesinde yapılması kanun tekniği açısından daha isabetli bir davranış olurdu.

(6) 4814 sayılı Kanun m. 18: "Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer".

hangi çekler açısından geçerli olacağı; bir başka ifadeyle, bu hükmün 4814 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce bankalarca “basılan” ya da “bastırılan” çek karneleri açısından da uygulanıp uygulanmayacağı sorunu çıkmaktadır. Makalemizde, bu sorunu öğreti ve uygulamayı da dikkate almak suretiyle incelemeye çalışacağız.

II- ÖĞRETİ VE UYGULAMANIN SORUNA BAKIŞI

1- Öğreti

4814 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra 3167 sayılı ÇekK’da gerçekleşen değişikliklerin konu edildiği makale ve eserler incelendiğinde soruna ilişkin olarak öğretilerde farklı görüşlerin ileri sürüldüğünü görmekteyiz.

Reisoğlu, aynen “vergi kimlik numarasının zorunlu unsurlar arasında kabul edilmesi, eski ve yeni basılacak çekler açısından konunun tartışılmasını gerektirmektedir⁷” demek suretiyle, soruna dikkat çekmektedir. Yazar, 4814 sayılı Kanunun 5 nci maddesinde, bankaların TCMB’nin çıkaracağı Tebliğden sonra yeni çek defterlerini bastıracaklarının, bu Tebliğin yayımını izleyen 3 ncü ayın sonuna kadar da müşterilerine yeni çek karnelerini vereceklerinin ve kendi ellerindeki çek karnelerini imha edeceklerinin öngörüldüğünü belirttikten sonra, Kanunda müşterilerin henüz kullanmadıkları çek defterlerinin iadesiyle ilgili bir düzenlemenin bulunmadığını, bu durumda, bankalarca bastırılacak (yeni) çek defterleri ile müşterilerin elindeki eski çek defterlerinin yıllarca birlikte kullanılmaya devam edeceğini ifade etmektedir⁸. Diğer taraftan, yeni çek defterleri müşterilere verilirken, hesap sahibinin vergi kimlik numarası matbu olarak çek yaprağı üzerinde yer alacağından, yeni çeklerde vergi kimlik numarasının zorunlu unsur olması açısından bir sorun yaşanmayacaktır⁹. Buna karşılık, tedavül etmeye devam eden eski çek defterlerinde hesap sahibinin vergi kimlik numarası bulunmayacaktır¹⁰. Yazar, ÇekK’nın değişik 3 üncü maddesinin 2 nci fıkrasının 1 nci cümlesinde “çek defterlerinin baskı şeklini belirleyen esaslar, Türkiye Bankalar Birliğinin görüşü alınarak Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası’na Resmî Gazetede yayımlanacak bir tebliğle düzenlenir” hükmünün, ikinci cümlesinin ilk kısmında da “çek defterlerinin her yaprağına, çek hesabının bulunduğu şubenin adı, hesap numarası ve hesap sahibinin vergi kimlik numarası yazılır”

(7) *Reisoğlu*, Seza: Son Yasal Değişiklikler Açısından Çek, Türkiye Bankalar Birliği Tarafından 27 Mart 2003 Tarihinde Düzenlenen Konferansta Yapılan Konuşma, s. 4, bkz. www.tbh.org.tr/31.03.2003 (Son Yasal Değişiklikler Açısından Çek).

(8) *Reisoğlu*, Son Yasal Değişiklikler Açısından Çek, s. 4.

(9) *Reisoğlu*, Son Yasal Değişiklikler Açısından Çek, s. 4.

(10) *Reisoğlu*, Son Yasal Değişiklikler Açısından Çek, s. 4.

hükümünün yer aldığını, dolayısıyla vergi kimlik numarasının Merkez Bankası'nın Tebliğinden sonra basılacak yeni çek defterleri için zorunlu unsur olarak kabul edildiğini, eski çek defterlerinde yer almayan ve sadece Merkez Bankası'na bildirilmek zorunluluğu bulunan vergi kimlik numaralarının çekin geçerliliğini etkilemeyeceğini; 4814 sayılı Kanunun Geçici 5 inci maddesindeki açık düzenlemenin de bu hususu doğruladığını ileri sürmektedir¹¹.

Eriş, 4814 sayılı Kanunla yapılan ve bir çekte yer alması gereken mutlak zorunlu unsurlara ilişkin olarak gerçekleştirilen değişikliğin (Çek, m. 3, f. 2) bir duraksamaya yol açtığını¹²; çünkü, Kanunda çeklerin, ticaret hukuku yönünden, ne zamandan itibaren vergi kimlik numarası taşınması gerektiği sorusunun cevabının "tartışmaya yol açmayacak açıklıkta" yer almadığını belirtmektedir¹³. Yazar, yeni çek defterlerinin düzenlenmesinin zaman alacağını; tedavüle çıkmış ileri tarihli çekler yönünden, "hesap sahibinin vergi kimlik numarası" unsurunun uygulama zamanının hangi tarihten başlayacağını belirsizlik oluşturduğunu, bu durumda, *4814 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra açılan hesaplarla ilgili çekler için, bu değişikliğin uygulanmasının öngörülmesi gerektiğini ileri sürmektedir*¹⁴. Yazar devamla, *genel olarak kanun değişikliklerinde, geçici madde hükümlerine fazla önem verilmediğini; aslında, yeni değişikliğin hangi tarihten itibaren ve hangi hususlara ve özellikle istisnai hükümlere nasıl uygulanacağı hususunda çok açık hükümler taşınması gerektiğini; yasa gerekçesinde de bu konuda pek açıklık bulunmadığını* vurguladıktan sonra; bu istisnai hükümün, yeni çek defterlerinin basılması ve ilgililere verilmesinden sonra, "yeni çek yapraklarında" uygulanabileceğinin kabulü gerektiği kanaatini ortaya koymaktadır¹⁵. Ayrıca yazara göre, kanundaki bu eksikliğin kısa zaman içinde, yeni bir değişiklikle giderilmesi gerekmektedir¹⁶.

Arkan da, 4814 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce müşterilere verilen ve hesap sahibinin vergi kimlik numarasını taşımayan çeklerin hukukî durumunun ne olacağı sorunu üzerinde durmaktadır¹⁷. Yazar, yeni çek defterleri banka ya da finans kurumlarının müşterilere verilinceye kadar tedavüle çıkarılan çeklerin, 3167 sayılı Kanun açısından geçerli olduğunu ifade etmektedir¹⁸. Çünkü, 4814 sayılı Kanunun geçici

(11) *Reisoğlu*, Son Yasal Değişiklikler Açısından Çek, s. 5.

(12) *Eriş*, s. 719, 721.

(13) *Eriş*, s. 719.

(14) *Eriş*, s. 719.

(15) *Eriş*, s. 721.

(16) *Eriş*, s. 719.

(17) *Arkan*, s. 10.

(18) *Arkan*, s. 10.

5 nci maddesinin 1 nci fıkrası uyarınca bankalar, Kanunun yayımını izleyen bir ay içinde Resmî Gazete'de yayımlanacak bir Tebliğle belirlenecek esaslara uygun olarak yeni çek defterlerini bastıracaklardır. Aynı maddenin 2 nci fıkrasında da, Tebliğin yayımını izleyen üçüncü ayın sonuna kadar bankaların, müşterilerine yeni çek defterlerini verecekleri ve ellerindeki çek defterlerini imha edecekleri hükme bağlanmıştır. Yazara göre, üç ayın bitiminden önce tedavüle çıkarılan çekler, üçüncü ayın dolmasından sonra da geçerli kalmaya devam edeceklerdir; bunun aksine bir düşünce ortaya koymak, çেকে güven düşüncesine aykırı düşecektir¹⁹. Üçüncü ayın dolmasından sonra, müşteri, elinde kalan kullanılmamış çek defterlerini bankaya iade ederek, yeni defter almalıdır²⁰. Daha açık bir anlatımla, eski çek defterlerinin kullanılmasına devam olunması durumunda, bu çekler de geçerli olarak kabul edilmelidir; çünkü, müşterilere verilmiş çek defterlerinin üç ayın sonunda geçerliliklerini kaybedeceklerine ilişkin açık bir hüküm 4814 sayılı Kanunda yer almamıştır ve bu çeklerin ödenmek üzere ibrazlarında karşılıksız kalmaları durumunda, bankanın her bir çek yaprağı için ödemek zorunda olduğu miktar, geçici 5 nci madde düzenlemesi gereğince atmışmilyon liradır²¹.

Yıldız ise, öncelikle, kanunkoyucunun, ileriye düşünmeden ve intikal hükümleri de öngörmeden vergi kimlik numarasını çekin zorunlu unsurları arasında kabul etmesinin bir dizi sorunun çıkmasına neden olacağına işaret etmektedir²². Buna ilâveten, konunun özellikle eski çek defterleri ile yeni bastırılacak çek defterleri açısından önem taşıdığını; çünkü, 4814 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce bankalarca basılan ya da bastırılan çek yapraklarında vergi kimlik numarasının bulunmayacağını; buna karşılık yeni 3 nci maddenin, Kanunun yayımı tarihinde (8 Mart 2003) yürürlüğe girdiğini ve yeni çek defterlerinin de hemen bastırılıp hesap sahiplerine verilmesinin Kanunun geçici 5 nci maddesi hükmü uyarınca söz konusu olamayacağını; bu durumda, vergi kimlik numarasını içermeyen eski çek defterlerinin geçerli olup olmadığının tespit edilmesi gerektiğini belirtmektedir²³.

Yazara göre, önceden bastırılan (ya da basılan) çek defterlerinin yeni 3 nci maddenin yürürlüğe girmesi ile birlikte geçerliliklerini kaybettikleri ileri sürülemeyecektir; çünkü, böyle bir düşünce, 4814 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarih ile yeni çek defterlerinin bastırılarak müşterilere verileceği süreye kadar olan dönemde (dört ay) ülkemizde

(19) *Arkan*, s. 10.

(20) *Arkan*, s. 10.

(21) *Arkan*, s. 10.

(22) *Yıldız*, Parg. 12.

(23) *Yıldız*, Parg. 12, 13, 17.

çek keşide edilememesi sonucunu doğuracaktır²⁴. Bu durum ise, kanunkoyucunun amacına tamamen aykırı olacaktır. Bunun yanında, geçici 5 nci maddenin 3 ncü fıkrasında da bu süre içerisinde bankaların müşterilerine verecekleri çeklerden dolayı sorumluluklarının devam ettiği belirtilmektedir.

Diğer taraftan, hesap sahibinin vergi kimlik numarasını bir çekte bulunması "mutlak zorunlu unsur" olarak nitelendiren ÇekK'nın yeni 3 ncü madde hükmü 4814 sayılı Kanunun yayımı tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu unsurun yokluğu çeki geçersiz hale getirecektir. Bu nedenle, yeni 3 ncü madde hükmü ile geçici 5 nci madde hükmünün telif edilip dört aylık yeni çek defteri verilme süresi içinde eski çek defterlerinin geçerli şekilde kullanılabilmelerinin şartları belirlenmeli ve çek hamillerinin bu zaman dilimi içinde kabul ettikleri çeklere ilişkin olarak geçersizlik iddiaları ile karşılaşmalarının önüne geçilmelidir²⁵.

Yazar, bu sorunun, *yeni çek defterleri verilmeye kadar, çek keşide edeceklerin eski yapraklar üzerine, TTK m. 692'de yer alan zorunlu unsurların yanında, yeni 3 ncü maddede yer alan vergi kimlik numarasını da yazmaları yoluyla çözümleneceğini ileri sürmektedir*²⁶. Yani, eski çek defterlerinin geçerli bir şekilde kullanılabilmesi, keşidecinin bu yapraklara kendi vergi kimlik numarasını yazması şartına bağlıdır. Aksi takdirde, hesap sahibinin vergi kimlik numarasını içermeyen çek yaprakları, zorunlu unsur eksikliği nedeni ile geçersiz çek olarak nitelendirilecektir²⁷. Yazar burada ayrıca, çek lehdarlarının aldıkları çekler nedeniyle mağdur olmamaları için bu hususu dikkate almaları gerektiği uyarısını da yapmaktadır²⁸.

Görüldüğü üzere, 4814 sayılı Kanundan önce basılan ya da bastırılan çek karnelerinin hukukî durumu hakkında öğretide iki farklı görüş ileri sürülmektedir. Bu konuda baskın olan görüş, hesap sahibinin vergi kimlik numarasını içermeyen eski çeklerin, 4814 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra da geçerliliklerini sürdürecekleri; hesap sahibinin vergi kimlik numarasının ise, eski çekler bakımından değil, bu Kanun ve bu Kanunun öngördüğü Tebliğ (2003/1) hükümleri uyarınca bankalarca bastırılacak yeni çekler açısından geçerlilik unsuru olarak kabul edilmesi gerektiği doğrultusundadır.

(24) Yıldız, Parg. 18.

(25) Yıldız, Parg. 18, 19.

(26) Yıldız, Parg. 20.

(27) Yıldız, Parg. 20. Yazar burada aynı zamanda, yukarıda görüşlerini özettiğimiz Reisoğlu'nun düşüncelerine katılmadığını da ifade etmekte ve Kanunun açık ifadesi karşısında yazarın yorumunun kolaylıkla savunulamayacağını ileri sürmektedir (bkz. dp.7 ve 8).

(28) Yıldız, Parg. 21.

2- Uygulama

Tespit edebildiğimiz kadarıyla, bu çalışmanın yapıldığı zamana kadar Yargıtay'ın sorunu ele alıp, irdeleyen bir kararı bulunmamaktadır. Buna karşılık Antalya 1. Asliye Ceza Mahkemesi, "11.10.2002 keşide tarihli" bir çekin karşılıksız kalması üzerine açılan "karşılıksız çek keşide etme suçu" kamu davasının yargılama sürecinde, aynen "her ne kadar sanık hakkında 3167 sayılı yasanın 16/1 mad. uyarınca cezalandırılması için kamu davası açılmışsa da;

Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması hakkında Kanunda değişiklik yapılmasına ilişkin 26.2.2003 kabul tarihli ve 4814 sayılı kanunun 2. maddesi 3167 sayılı kanunun 3. maddesini başlığı ile değiştirerek: "Çek defterlerinin baskı şeklini belirleyen esaslar, Türkiye Bankalar Birliğinin görüşü alınarak Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nca Resmî Gazete'de yayımlanacak bir tebliğle düzenlenir. Çek defterinin her yaprağına çek hesabının bulunduğu şubenin adı, hesap numarası ve hesap sahibinin vergi kimlik numarası yazılır; ancak, hesap sahibinin vergi kimlik numarası hariç olmak üzere bunların yazılmamış olması veya bankalarca baskı şekline ilişkin esaslara aykırı davranılması çekin geçerliliğini etkilemez" hükmünü getirmiştir.

TCK nun 2/2 maddesinde de: "Bir cürüm veya kabahatin işlendiği zamanın kanunu ile sonradan nesrolunan kanunun hükümleri birbirinden farklı ise failin lehinde olan kanun tatbik ve infaz olunur" hükmü getirilmiştir. Kural olarak ceza kanunundaki değişiklikler geçmişe etkili olmaz. Ancak sanık yararına olduğu takdirde geçmişe de uygulanır. Bu husus ceza hukukunun genel ve evrensel prensiplerindedir.

3167 sayılı yasanın 4814 sayılı yasa ile değişip metninin yayınlanarak 08.03.2003 tarihinde bütünü ile yürürlüğe girmesi TCK nun 2/2 maddesi uyarınca, yürürlükten kaldırılan ve yürürlüğe konan kanun hükümlerinin bütünü ile suça ayrı ayrı uygulanması ve buna göre sanığın lehine olan kanunun belirlenmesi gözetildiğinde anılan yasanın yürürlüğünden önce de keşide edilen çeklerde vergi kimlik numarasının aranması gerekmesine,

Aksi kabulün halinde yasa halen yürürlükte bulunmasına rağmen TCK 2/2 maddesi amir hükmüne aykırı şekilde uygulama yapılmasının eşitsizlik yaratmasına bu güne kadar öğreti ve uygulamanın tüm kararlarının bu yönde olduğunun anlaşılmasına göre,

Suçta konu çekin yapılan incelemesinde, diğer unsurların bulunmasına rağmen çek üzerinde hesap sahibinin vergi kimlik numarasının bulunmadığı açıktır. Çek yaprağına yazılacak vergi kimlik numarası sıkı sıkıya suçu oluşturan unsurlar içerisinde sayılmaktadır. 4814 sayılı yasa ile getirilen bu değişiklik sanık lehine sayılmalıdır. Anılan yasa hükmü olmazsa olmaz kuralını getirmiş olup, TCK nun 2/2 maddesinin açıklığı karşısında sanık lehine uygulanması gerekmele suçun yasal unsurlarının olayda gerçekleşmediği anlaşılmalı, sanığın

atılı suçtan beraatine karar vermek yolunda mahkememize tam bir vicdani kanaat oluşmuştur” şeklinde karar vermiştir²⁹.

Görüldüğü gibi, yerel mahkeme, konuyu (haklı olarak), tamamen “ceza hukuku” açısından irdelemiştir. Kararda, 4814 sayılı Kanunun 8 Mart 2003 tarihinde bütün olarak yürürlüğe girdiğine işaret edilerek, bu Kanunun, 3167 sayılı ÇekK’nın kenar başlığı ile birlikte değiştirdiği 3 ncü maddesinin 2 nci fıkrasında, bir çek yaprağında “hesap sahibinin vergi kimlik numarası”nın yazılmamış olmasının çekin geçersizliği sonucunu doğuracağını belirtildiği vurgulanmıştır. Mahkeme buradan hareketle, TCK’nın “*sanığın lehine olan kanunun geçmişe de uygulanabileceğini öngören ilke hükmü (m. 2, f. 2)*” karşısında, “karşılıksız çek keşidesi suçu bakımından” 4814 sayılı Kanundan önce keşide edilen çeklerde de vergi kimlik numarasının “geçerlilik unsuru” olarak aranmasının gerektiğine hükmetmiştir. Kararın devamında, ilgili düzenlemede hesap sahibinin vergi kimlik numarası unsurunun sıkı sıkıya suçu oluşturan unsurlar içerisinde sayıldığı, 4814 sayılı Kanunla getirilen bu değişikliğin sanık lehine değerlendirilmesi gerektiği, olayda ise suçun yasal unsurlarının gerçekleşmediği ifade edilmiştir.

III- KANAATİMİZ

1- Genel Olarak

Kanaatimizce, 3167 sayılı ÇekK’nın “Çek karneleri” kenar başlıklı 3 ncü maddesini kenar başlığıyla birlikte değiştiren 4814 sayılı Kanunun konumuza ilişkin 2 nci maddesinin yürürlüğe girdiği tarihten (8 Mart 2003) önce, 19 Mart 1985 tarih ve 3167 sayılı ÇekK m.3, f.2 hükmü uyarınca bankalarca (ya da özel finans kurumlarınca) basılan ya da bastırılan; ancak, “hesap sahibinin vergi kimlik numarası unsurunu taşımayan” ve keşidecilerce kullanılmış (lehtarlar verilmiş) tüm çekler, TTK m. 692 ve 693’te öngörülen ve bir çekte bulunması zorunlu tüm unsurları içermek koşuluyla, 4814 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra da geçerliliklerini aynı şekilde sürdüreceklendir.

Bunun yanında, 4814 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarih olan 8 Mart 2003’ten bu Kanunun Geçici 5 nci maddesinin 1 ve 2 nci fıkraları³⁰ hükümleri uyarınca Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasınca yayımlanan “Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması

(29) Antalya 1. Asliye Ceza Mahkemesi’nin 01.04.2003 tarih ve E. 2002/1204, K. 2003/282, C. S. E. No: 2002/16439 sayılı kararı (karar yayımlanmamıştır).

(30) 4814 sayılı Kanun Geçici Madde 5, f. 1: “Bankalar, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasınca bu Kanunun yayımını izleyen bir ay içinde Resmi Gazetede yayımlanacak bir tebliğle belirlenecek esaslara uygun olarak yeni çek defterleri bastırurlar”.

f. 2: “Bankalar, bu tebliğin yayımını izleyen üçüncü ayın sonuna kadar müşterilerine yeni çek defterlerini verir ve ellerindeki eski çek defterlerini imha ederler”.

*Hakkında Kanuna İlişkin Tebliğ (Sıra No:2003/1)*³¹’in yayımını izleyen üçüncü ayın sonu olan 9 Temmuz 2003 tarihine kadar müşterilerce, bankalardan alınan ve kullanılan (lehdarlara verilen) ve de “hesap sahibinin vergi kimlik numarası” unsurunu taşımayan tüm çekler de, diğer zorunlu unsurları içermek koşuluyla, geçerlidirler.

Bu durumu somut bir örnekle açıklayalım: X bankasında çek hesabı bulunan T, 6 Ocak 2003 tarihinde bankadan 10 yapraklı bir “çek karnesi” alıyor. Bu çeklerin beş tanesinin üzerine sırasıyla 3, 7, 10, 14 ve 17 Kasım 2003 tarihlerini, diğer beş tanesine de 5, 9, 12, 19, 26 Ocak 2004 tarihlerini (ileri tanzim tarihli çek - *posdate* çek) ve çekin geçerli olabilmesi için yazılması gereken diğer unsurları da yazarak lehtarlara veriyor. Bu çekler, hamilleri tarafından ibraz süreleri içinde muhataba ödenmek üzere ibraz edilince “geçerli çek” işlemi göreceklere ve karşılıkları varsa muhatapça ödenecek, yoksa, buna göre gerekli işlemler yapılacaktır. Kanaatimizce, bu çeklerde “hesap sahibinin vergi kimlik numarası”nın bulunmaması geçerliliklerine hanel getirmeyecektir.

Bir başka örnek: T, 21 Nisan 2003 tarihinde, elinde kalmadığı ve ihtiyacı olduğu için, X bankasından çek defteri talep etmiş, henüz banka yeni çek defterleri bastırılmadığı için kendisine yine 10 yapraklı bir “eski çek karnesi” verilmiştir. Çek karnesinin içerisindeki çek yapraklarında hesap sahibinin vergi kimlik numarası yer almamaktadır. T, bu çeklerin tamamını 1 Temmuz 2003 tarihine kadar kullanmıştır. İşte, T tarafından kullanılmış olan ve keşide tarihleri, bankalarca müşterilere yeni çek defterlerinin verileceği son süreye kadar (9 Temmuz 2003) bir tarihi ya da bu tarihten daha sonraki bir tarihi içeren bu çek yapraklarının meşru hamilleri, çeklerin ödenmesi için ibraz süresi içinde muhataba başvurduklarında, ödenmek üzere ibraz ettikleri çekler yine “geçerli çek” işlemi göreceklere. Dolayısıyla, karşılıkları varsa hamillere ödeme yapılacak, yoksa karşılıksız çek hakkında gerekli olan diğer işlemler yerine getirilecektir.

4814 sayılı Kanunun geçici maddelerinde, 19 Mart 1985 tarihli ÇekK’nın “Yürürlük” başlığını taşıyan 17 nci maddesinde olduğu gibi bir intikal hükmü³² ve TCMB’nin 1 Sıra Nolu Tebliğinde³³ yer alan

(31) RG 9 Nisan 2003 t. ve S. 25074.

(32) 19 Mart 1985 tarih ve 3167 sayılı ÇekK’nın “Yürürlük” başlıklı 17 nci maddesi hükmü: “Bu Kanunun 1, 2, 4, 5, ve 16’ncı maddeleri ile Geçici Maddesi kanunun yayımı tarihinde, diğer maddeleri yayımından altı ay sonra yürürlüğe girer”. Görüldüğü üzere bu maddede 3 ncü madde hükmünün Kanunun yayımı tarihinden altı ay sonra yürürlüğe girip uygulanacağı açıkça öngörülmüştür.

(33) RG 24.09.1985 t. ve S.18876. Söz konusu Tebliğin “Geçici Maddesi”nde “3167 sayılı Kanun ve bu Tebliğin yürürlüğe girdiği tarihten önce bankalarca hesap sahiplerine verilmiş veya bankaların stoklarında bulunan çek karneleri üzerine, kanunda öngörülen hesap numarası ve muhatap banka şubesinin adı yazılmak suretiyle 3.4.1986 tarihine kadar kullanılabilirler” hükmü yer almaktaydı.

“Geçici madde”de olduğu gibi “açık” ve “tartışmaya yol açmayacak nitelikte”, eski çek yapraklarının “nasıl” ve “hangi süre içinde” geçerli olarak kullanılabilenlerinin belirtildiği bir düzenleme yer almamaktadır. Bununla birlikte sorunun çözümü, ayrıntılarını aşağıda açıklayacağımız üzere, gerek 4814 sayılı Kanunda, gerek TCMB’ce çıkarılan Tebliğde (2003/1) ortaya konulmuştur.

2- Hukukî Dayanaklar

A- 4814 Sayılı Kanunda Yer Alan Hukukî Dayanaklar

— 4814 sayılı Kanunda, bu Kanunun yayımından önce bankalarca basılan ya da bastırılan çek karnelerinin geçersiz olacaklarına ilişkin herhangi bir düzenleme yer almamaktadır³⁴.

— 4814 sayılı Kanunun Geçici 5 nci maddesinin 1 nci fıkrasında, bankaların, bu Kanunun yayımını izleyen bir ay içinde Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası’na yayımlanacak bir Tebliğle belirlenecek esaslara uygun olarak “yeni çek defterlerini” bastıracakları; 2 nci fıkrasında ise, bankaların, bu tebliğin yayımını izleyen üçüncü ayın sonuna kadar müşterilerine yeni çek defterlerini verecekleri ve ellerinde bulunan eski çek defterlerini imha edecekleri düzenlenmiştir.

Bu hükümlerden çıkan birinci sonuç, bankaların yeni çek defterlerini en erken 9 Nisan 2003 tarihinden başlayarak bastırabilecekleridir. Çünkü, Geçici m. 5, f. 1 hükmüne göre, bankaların yeni çekleri hangi esaslara göre bastıracaklarına ilişkin Tebliğ (2003/1 Sıra Nolu) bu tarihte Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

İkinci sonuç ise, aynı maddenin 2 nci fıkrası hükmü uyarınca, bankaların, bastıracakları yeni çek defterlerini müşterilerine verip, ellerindeki eski çek defterlerini imha edecekleri en son tarihin 9 Temmuz 2003 olarak öngörülmüş olmasıdır (2003/1 Sıra Nolu tebliğin Resmî Gazete’de yayımını izleyen üçüncü ayın sonu). Dolayısıyla bankalar, ellerinde bulunan eski çek karnelerini “geçerli olarak”, 4814 sayılı kanunun yürürlüğe girdiği 8 Mart 2003’ten itibaren dört aylık bir süre boyunca müşterilere vermeyi sürdürecektir. Aksi takdirde, yeni çek karneleri bastırılincaya kadar geçecek olan sürede, hesap sahiplerinin çek kullanmaları, yani, ödemelerini çek aracılığıyla yapmaları engellenmiş olacaktır ki, bunun ekonomik ve ticarî hayatın gerçekleri ile bağdaşması mümkün değildir³⁵.

(34) Arkan, s. 10. Yazar, müşterilere verilmiş çek defterlerinin üç ayın sonunda geçerliliklerini kaybedeceklerine ilişkin açık bir hükmün 4814 sayılı Kanun’da yer almadığını ifade etmektedir.

(35) Yıldız da, böyle bir sonucun kanunkoyucunun amacına aykırı olacağını ifade etmektedir (bkz. Yıldız, Parg. 18).

Bununla birlikte, Çek Kanununda, müşterilerce, gerek 4814 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce lehdarlara verilen ve keşide tarihleri bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki tarihleri içeren, gerek yeni çek defterleri bastırılincaya kadar geçecek sürede bankalarca müşterilere verilen ve müşterilerce keşide edilen çek yapraklarının, ancak "hesap sahibinin vergi kimlik numarası" yazılmış olmak kaydıyla geçerli sayılacaklarına ilişkin bir hüküm de yer almamaktadır.

— 4814 sayılı Kanunun Geçici 5 nci maddesinin 3 ncü fıkrası hükmü de, "hesap sahibinin vergi kimlik numarası" nı içermeyen "eski çek yaprakları" nın bu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra da geçerliliklerini sürdüreceklerine ilişkin bir başka yasal dayanaktır. Buna göre, "Bankaların, ikinci fıkra da yazılı sürenin sonuna kadar müşterilerine verdikleri çek defterlerinden ötürü 3167 sayılı Kanununun 10 uncu maddesi uyarınca sorumlulukları her çek yaprağı için altmışmilyon liradır".

Bu düzenlemede ilk olarak, bankaların, müşterilere, yeni çek defterleri bastırılincaya kadar eski çek defterlerini vermeye devam edecekleri hususu bir kez daha belirtilmektedir.

İkinci olarak ise, müşterilerce keşide edilen bu eski çek yapraklarından ötürü, bankaların, 3167 sayılı ÇekK'nın 10 uncu maddesi uyarınca sorumluluklarının altmışmilyon lira olacağı hükme bağlanmıştır. Oysa, 4814 sayılı Kanunun 9 ncü maddesi ile 3167 sayılı ÇekK'nın 10 ncü maddesi başlığı ile birlikte değiştirilmiştir. "Bankanın sorumlu olduğu miktar" başlıklı yeni 10 uncu maddenin 1 nci fıkrasının 1 nci cümlesine göre, "Muhatab banka, süresinde ibraz edilen çekin karşılığının bulunmaması halinde her çek yaprağı için üçyüzmilyon liraya kadar ve kısmen karşılığının bulunması halinde ise bu miktarı her çek yaprağı için üçyüzmilyon liraya tamamlayacak biçimde ödeme yapmakla yükümlüdür". Görüldüğü üzere, kanunkoyucu, muhatab bankalarca bastırılacak "yeni çek defterlerinin her bir yaprağı" için, bankanın 3167 sayılı ÇekK'nın 10 ncü maddesi hükmü uyarınca sorumlu olduğu miktarı üçyüzmilyon lira olarak öngörmüştür.

Bu düzenlemelerden de anlaşılmaktadır ki, "hesap sahibinin vergi kimlik numarası" nı içermeyen eski çek yaprakları, 4814 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra da aynen geçerliliklerini sürdürmektedir. Ancak, bu çek yapraklarının ibraz süresi içinde karşılıklarının bulunmaması nedeniyle ödenmemesi durumunda, muhatabın 3167 sayılı ÇekK m. 10 hükmü uyarınca sorumlu olduğu miktar, yeni çek yaprakları için öngörülmiş üçyüzmilyon lira olmayıp, altmışmilyon liradır³⁶.

(36) Benzer bir hüküm, TCMB İdare Merkezince bankalara gönderilen 28 Nisan 2003 tarihli talimatnamenin 2 nci maddesinde de yer almaktadır.

Kanunkoyucunun eski çek yaprakları için bankanın sorumlu olduğu miktarı altmışmilyon lira olarak öngörmesinin nedeni, 4814 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce, bu çeklerin ibraz süresi içinde karşılıksız çıkmaları durumunda bankanın her bir çek yaprağı için ödemekle yükümlü olduğu miktarın altmışmilyon lira olarak belirlenmiş olmasıdır³⁷.

Bununla birlikte, öğretilerde Yıldız, 4814 sayılı Kanunun Geçici m. 5, f.3 hükmünün, vergi numarası yazılmayan eski çek yapraklarının geçerli olduğunu değil, vergi hesap numarası da dahil diğer zorunlu unsurları ihtiva eden çek defterlerinden dolayı bankaların sorumluluğunun devam edeceğini belirttiğini savunmaktadır ki³⁸, kanaatimizce bu görüşe katılabilmek mümkün değildir. Yazarın ileri sürdüğü gibi, eski çek yapraklarının geçerliliğini sürdürebilmeleri "hesap sahibinin vergi kimlik numarası" unsurunu taşımaları koşuluna bağlı olduğu kabul edilirse, eski çek yapraklarının yeni bastırılacak çek yapraklarından hiçbir farkı kalmayacaktır ki, kanunkoyucu bir taraftan eski çek yaprakları için altmışmilyon lira, yeni çek yaprakları için ise üçyüzmilyon liralık bir sorumluluk öngörmüş olsun. Bir başka deyişle, yazarın görüşünün kabul edildiği durumda, "eski" olarak nitelendirdiğimiz çek yapraklarının "yeni çek yaprakları"ndan, bir çekte bulunması mutlak zorunlu unsurlar bakımından herhangi bir farkı kalmayacağından, kanunkoyucunun bu yapraklar bakımından değişik sorumluluk miktarları öngörmesinin bir anlamı da bulunmayacaktır. Oysa, kanunkoyucu, "hesap sahibinin vergi kimlik numarası"ni içermeyen ve 4814 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce ya da yürürlüğe girmesinden yeni çek defterlerinin bastırılıp müşterilere verileceği ve eski çek defterlerinin imha edileceği son güne kadar (9 Temmuz 2003), ileri tanzim tarihli olarak düzenlenen eski çek yapraklarını, geçerli olarak kabul ettiğini belirtmek amacıyla, yeni bastırılacak ve "hesap sahibinin vergi kimlik numarası" unsurunu mutlak bir surette taşımak durumunda bulunan yeni çek yapraklarının her biri için muhatap bankanın sorumlu olduğu miktarı üçyüzmilyon lira (3167 sayılı ÇekK m. 10 ve 2003/1 Sıra Nolu Tebliğ m.6), buna karşılık, eski çek yaprakları için bu miktarı kanaatimizce de yerinde olarak, altmışmilyon lira olarak öngörmüştür.

(37) Muhatap bankanın her bir çek yaprağı için 3167 sayılı ÇekK'nın 10 uncu maddesi hükmü uyarınca ödemekle yükümlü olduğu miktar 13 Kasım 2002 tarihli Resmî Gazete'de (S. 24925, s. 18) yayımlanan 8 Sıra Nolu Tebliğ ilc 2 Aralık 2002'den geçerli olmak üzere altmışmilyon liraya çıkartılmıştı.

Diğer taraftan, 4814 sayılı Kanunun "eski çek yapraklarından ötürü" bankalar için öngördüğü altmışmilyon liralık sınırı sorumluluk nedeniyle, bankaların büyük bir kısmı, kendileri için tanınan sürenin sonuna kadar "yeni" değil "eski çek" yapraklarını müşterilerine vermeyi tercih etmiş olabileceklerdir.

(38) Yıldız, Parg. 20, dp. 8.

B- TCMB'ce Yayınlanan 2003/1 Sıra Nolu Tebliğde Yer Alan Hukukî Dayanaklar

— 4814 sayılı Kanunun Geçici m. 5, f. 1 hükmü uyarınca 9 Nisan 2003 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren, TCMB'nin 2003/1 Sıra Nolu Tebliğinin Geçici 1 nci ve 2 nci maddeleri de, hesap sahibinin vergi kimlik numarasını içermeyen eski çek yapraklarının bu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra da geçerli olacaklarına ilişkin görüşümüze dayanak oluşturmaktadır. Bu Tebliğin "Geçici 1 nci madde"sinin, "*Halen hesap sahiplerinin elinde bulunan çekler ile bu Tebliğin yayımını izleyen üçüncü ayın sonuna kadar bankaların müşterilerine verecekleri çek defterlerinden ötürü, 3167 sayılı Kanununun 10 uncu maddesi uyarınca bankaların sorumlulukları her çek yaprağı için altmışmilyon liradır*" hükmü, hesap sahiplerinin ellerinde bulunan (eski) çekleri iade etmek durumunda olmadıklarını, 9 Temmuz 2003 tarihine kadar bankaların müşterilerine eski çek defterlerini vermeye devam edeceklerini, ancak, bankaların bu çekler dolayısıyla sorumluluklarının her çek yaprağı için altmışmilyon lira olduğunu vurgulamaktadır.

— Tebliğin "Geçici 2 nci madde"sinde ise, "*Bu Tebliğle yürürlükten kaldırılan Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tebliğlerine göre bastırılmış ve bu Tebliğin yayımını izleyen üçüncü ayın sonuna kadar müşterilere verilmiş çek karnelerinin kullanılmasına devam olunur*" hükmüne yer verilme suretiyle, eski çek karnelerinin 4814 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten yeni çek defterlerinin bastırılacağı son tarihe kadar "geçerli olarak" kullanılacakları bir kez daha belirtilmektedir.

Bu düzenlemeler de, eski çek defterlerinin geçerli bir şekilde kullanılmaya devam olunacağını, bunun için "hesap sahibinin vergi kimlik numarası unsurunu"nun çek üzerinde yer almasının gerekli olmadığını; ancak, bu çeklerin ibraz süresi içinde karşılıksız çıkması durumunda bankanın her bir çek yaprağı için hamile ödemekle yükümlü bulunduğu miktarın ÇekK'nın yeni 10 ncu maddesinde öngörülen "üçyüzmilyon lira" olmayıp, tıpkı 4814 sayılı Kanunun Geçici 5 nci maddesinin son fıkrasında düzenlendiği gibi, altmışmilyon lira ile sınırlı bulunduğunu ortaya koymaktadır.

C- Diğer Hukukî Dayanaklar

— Eski çek defterlerinin geçerli olarak kullanılabilmelerini "hesap sahibinin vergi kimlik numarası unsurunu taşımaları" şartına bağlamak, çeki olan güven duygusunu sarsacağı gibi çek hamillerini de mağdur edecek bir uygulama olacaktır. Çünkü, hamil, yürürlükteki kanuna göre "geçerli bir çek" almıştır. Daha sonra yapılan bir yasa değişikliği ile "geçerli bir çek" in unsurlarında değişiklik yapılması ve bunun

hamillerin elinde bulunan ve keşide tarihleri bu yasa değişikliğinden sonraki tarihleri içeren çekler açısından da uygulanması hamiller açısından kabul edilebilir bir sonuç değildir. Bu nedenle, öğretide Yıldız tarafından savunulan “*eski çek yapraklarının keşideci tarafından geçerli bir şekilde kullanılabilmeleri, bu yaprakların, TTK m.692’de yer alan zorunlu unsurların yanında, yeni 3 ncü maddede öngörülen vergi kimlik numarası unsurunu da içermesi şartına bağlıdır ve çek lehdarları da aldıkları çekten dolayı mağduriyete uğramamaları için bu hususu dikkate almalıdır*” şeklinde ifade edilen görüş³⁹, yukarıda açıkladığımız, 4814 sayılı Kanunun Geçici m. 5 ve TCMB’nin 2003/1 Sıra Nolu Tebliğinin Geçici m. 1 ve m. 2 düzenlemeleri karşısında hukukî dayanaktan yoksun bulunduğu gibi, “Vade” kenar başlığını taşıyan TTK m. 707 hükmünü; bir başka deyişle, “ileri keşide tarihli çek (*posdate çek*)” uygulamasını da dikkate almamaktadır.

Yazar, görüşünde, sadece, keşidecilerce henüz lehtarlar verilmiş olan, bir başka ifadeyle, müşterilerin elinden çıkmamış bulunan eski çek defterlerinin geçerli şekilde kullanılabilmesinin şartlarını belirtmektedir. Buna karşılık, keşideciler tarafından, 4814 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce lehtarlar verilmiş ve keşide tarihleri, bu Kanunun yürürlüğe girdiği 8 Mart 2003 tarihinden sonraki bir tarihi taşıyan çekler (ileri tanzim tarihli çek – *posdate çek*) hakkında herhangi bir açıklamada bulunmamaktadır. Yani, yazar, hamillerin elinde bulunan, hesap sahibinin vergi kimlik numarasını içermeyen ve ileri keşide tarihli çek olarak düzenlenmiş bulunan çeklerin hukukî durumunun ne olacağı konusuna değinmemiştir. Şayet, yazarın, eski çek defterlerinin geçerli bir şekilde kullanılabilmeleri için hesap sahibinin vergi kimlik numarasını taşıması gerektiği konusundaki görüşü bu çekler açısından da kabul edilirse, bu, hamilleri olabildiğince mağdur edecek bir uygulamaya neden olacaktır ki, bu durum adı “Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması” olan 3167 sayılı Kanunun “hamilleri koruma amacı” ile bağdaşmayacağı gibi, çekte olan güveni de temelinden sarsacaktır⁴⁰.

(39) Yıldız, Parg. 20, 21.

(40) Aynı doğrultuda Arkan, s. 10. Yazar da, üç ayın bitiminden önce tedavüle çıkarılan çeklerin, üçüncü ayın dolmasından sonra da geçerli kalacaklarını, aksi düşüncenin, çekte güven düşüncesi ile bağdaşmayacağını ifade etmektedir. Gerçekten de, bu görüş kabul edilecek olursa, elinde, 4814 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce keşide edilmiş ancak bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki bir tarihin keşide tarihi olarak yer aldığı bir çeki bulunan hamil, ibraz süresi içinde muhataba çekinin ödenmesi için başvurduğunda, “hesap sahibinin vergi kimlik numarası” yazılı olmadığı için elindeki çekin geçerli olmadığı olgusuyla karşı karşıya kalacak ve hamil, hesap sahibinin vergi kimlik numarasını araştırmak durumunda kalacaktır. Eğer hamil, ibraz süresini geçirmeden hesap sahibinin vergi kimlik numarasını öğrenebilirse, çekin üzerine yazarak, ibraz süresi içinde tekrar muhataba başvuracaktır. Bu durum hukuk

— Diğer taraftan, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası İdare Merkezi de “3167 sayılı Kanuna ilişkin Tebliğ hakkında”, 28 Nisan 2003 tarihinde bankalara bir talimatname göndermiştir⁴¹. Bu talimatnamenin 3 ncü maddesinde “2003/1 no.lu Tebliğ uyarınca yürürlükten kaldırılan Bankamız tebliğlerine göre bastırılmış ve 9.7.2003 tarihine kadar müşterilere verilmiş çek karnelerinin kullanılmasına daha sonra da devam olunacaktır. 9.7.2003 tarihinden itibaren bankalarca hesap sahiplerine eski tip çek karnesi verilmeyecek ve Bankamız stoklarındaki eski tip çek defterleri imha edilecektir” denilmek suretiyle, eski çek karnelerinin 9.7.2003 tarihine kadar kullanılabilmesi açıkça ifade edilmiş ve bu konuda bankalarda oluşabilecek tereddütlerin giderilmesi amaçlanmıştır.

Bunun yanında, talimatnamenin 4 ncü maddesinde burada incelediğimiz soruna doğrudan değinilmiş⁴², TCMB tarafından 31.3.2003 tarihli yazıyla T.C. Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürlüğü’nden görüş istendiği, Bakanlıktan 8.4.2003 tarih ve 1215 sayılı yazı ile görüş alındığı belirtilmiştir. Anılan Bakanlık aynen, “.....vergi kimlik numarasının çek defterlerinin her yaprağına yazılı olması, Geçici 5. Maddeye göre, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasının 4814 sayılı Kanununun yayımını izleyen bir ay içinde Resmî Gazete’de yayımlanacak tebliğin yayımını izleyen üçüncü ayın sonuna kadar verecekleri çek defterleri için aranacağı sonucuna varmak gerekeceği düşünülmektedir. Başka bir ifadeyle yukarıda belirtilen sürenin sonuna kadar verilmiş olan çek defterleri için vergi kimlik numarası yazılmaması çekin geçerliliğini etkilemeyecektir” şeklinde görüş ortaya koymuştur. Böylece, “hesap sahibinin vergi kimlik numarası” unsurunun Tebliğ

güvenliği açısından kabul edilemez olduğu gibi, ekonomik ve ticari hayatın gerçekleriyle de örtüşmemektedir.

19 Mart 1985 tarihli 3167 sayılı ÇekK’nın yürürlüğe girdiği tarihten (3 Nisan 1985) sonra kaleme aldığı eserinde, ÇekK m.3, f.1 düzenlemesinde öngörülen “çekle işleyen hesabın bulunduğu şube adı” ve “keşidecinin hesap numarası”nın çekin zorunlu unsurları arasında olduğunu, buna karşılık, çekin banka tarafından TCMB’ce tespit edilecek esaslar dairesinde basılması ve bastırılması zorunluluğu için aynı sonuca varılmayacağını belirten *Reisoğlu* da, bu maddenin yürürlüğe girmesinden önce gerek bankalarca basılan gerek bastırılan çeklerin ne zaman tedavüle çıkarılırlarsa çıkarılırlar geçerliliğini koruyacağını, bu çeklerin geçerliliklerini kaybedeceklerine ilişkin ÇekK’da bir hüküm bulunmadığını; kaldı ki, böyle bir hükmün çekte güven fikrine ters düşeceğini ifade etmektedir (*Reisoğlu*, Seza: Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek, İstanbul, 1985, s.17).

(41) <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/mevzuat/BANKACILIK/3-H17.doc>

(42) Maddenin ilk cümlesinde, 2003/1 Sıra Nolu Tebliğin yayımını izleyen üçüncü ayın sonuna kadar bankalarca müşterilere verilecek çek defterlerinin yapraklarına vergi kimlik numarasının yazılmamasının çekin geçerliliğini etkileyip etkilemeyeceği hususunda TCMB’ye tereddütler ulaştığı ifade edilmiştir.

hükümleri çerçevesinde bankalarca bastırılacak yeni çek defterleri açısından aranacağı; bankalarca yeni çek defterlerinin bastırılarak verileceği sürenin sonuna kadar müşterilere verilen eski çek defterlerinin yapraklarında, hesap sahibinin vergi kimlik numarasının yer almamasının çekin geçersizliğine yol açmayacağı ifade edilmiştir. Gerçi Bakanlığın görüşünde sadece 4814 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten yeni çek defterlerinin bastırılacağı en son tarihe kadar geçecek süre içinde bankalarca müşterilere verilecek çeklerin geçerliliği açısından hesap sahibinin vergi kimlik numarasının aranmayacağı belirtilmiş olmakla birlikte, aynı sonuç kanaatimizce, evleiyetle, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce basılan ya da bastırılan, müşterilerce ileri tanzim tarihli olarak keşide edilen ve hesap sahibinin vergi kimlik numarasını içermeyen çekler için de geçerlidir.

— Dolayısıyla, “hesap sahibinin vergi kimlik numarası”, 4814 sayılı Kanunun Geçici madde 5 fıkra 2 hükmünde öngörülen süre içerisinde bankalarca bastırılacak ve müşterilere verilecek “yeni çek yapraklarında” mutlak surette yer almak zorunda olan bir unsur olup, bu unsurun yeni bastırılacak çek yapraklarında yazılmaması belgenin çek olarak nitelendirilmemesine yol açacaktır⁴³.

— Antalya 1. Asliye Ceza Mahkemesinin, 4814 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce keşide edilen bir çek hakkında “karşılıksız çek suçu”na ilişkin olarak yaptığı yargılamada, bu çekin TTK m. 692’de belirtilen tüm yasal unsurları içermesine karşın, 4814 sayılı Kanunla değişik 3167 sayılı ÇekK m. 3, f. 2 hükmü uyarınca “hesap sahibinin vergi kimlik numarası” unsurunu içermemesi nedeniyle çeki geçersiz sayan kararına gelince:

“Hesap sahibinin vergi kimlik numarası”nın 4814 sayılı Kanunun 8 Mart 2003’de yürürlüğe girmesinden sonra, bir çekte olmazsa olmaz unsur olduğu, sözü edilen bu unsuru içermeyen çeklerin hem ceza hem ticaret hukuku ve hem de diğer kanunlar açısından kambiyo senedi olarak kabul edilmeyeceği ve dolayısıyla da “karşılıksız çek keşide suçu”na konu olmayacağı ortadadır⁴⁴. Kanunkoyucu, “sonraki tarihli bir Kanunla (4814, m. 2)” bir belgenin “çek” olarak kabul edilebilmesi için üzerinde bulunması mutlak zorunlu unsurlara bir ekleme yapmıştır. 3167 sayılı ÇekK’nın 16 ncı maddesinde düzenlenen “karşılıksız çek keşidesi suçu”nun “maddî unsuru”, ortada kanunen zorunlu unsurları içeren bir “çek”in bulunmasıdır. Bu anlamda bir “çek”ten söz edebilmek için ise, mevcut belgenin, 4814 sayılı Kanunun yürürlüğe

(43) Eriş, s. 721; Arkan, s. 18; Narbay, s. 489.

(44) Eriş, s. 718; Arkan, s.18; Hacıoğlu, Caner: Son Yasal Değişiklikler Çerçevesinde Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçu Üzerine Bir İnceleme, AÜEHFD, C. VII, S. 1-2, s. 140-141.

girmesinden sonra, TTK m. 692, m. 693 ve ÇekK m. 3, f. 2'de öngörülen mutlak zorunlu unsurları içermesi gerekmektedir. Diğer taraftan, hamillerin ellerinde, 4814 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce bastırılmakla birlikte, ileri tanzim tarihli olarak düzenlenen ve hesap sahibinin vergi kimlik numarası unsurunu içermeyen eski çekler bulunmaktadır. Ceza hukukunun temel ilkelerinden birisi de TCK m. 2, f. 2'de⁴⁵ düzenlenen "failin lehine olan hükmün uygulanması"dır.

Yerel mahkeme, 4814 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce karşılıksız çek keşidesi suçunun maddî unsuru olan "çek" in, söz konusu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra bu suç açısından maddî unsur olma özelliğini kaybettiği görüşünde olduğunu belirtmiş; bu durumu failin lehine olarak yorumlamış ve unsurları yönünden oluşmadığı gerekçesiyle anılan suçtan sanığın beraatine karar vermiştir. Bir başka ifadeyle, 4814 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce karşılıksız çek suçu açısından suçun maddî konusunu oluşturmaya uygunluk arz eden "çek", bu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra artık söz konusu suç bakımından suçun maddî konusunu oluşturma niteliğini kaybetmiştir. Bu durum ise, yerel mahkemece failin lehine olarak değerlendirilmiştir. Burada hemen şunu ifade etmek gerekir ki, yerel mahkemenin, "...buna göre sanığın lehine olan kanunun belirlenmesi gözetildiğinde anılan yasanın yürürlüğünden önce de keşide edilen çeklerde vergi kimlik numarasının aranması gerekmesine" şeklindeki gerekçesine, kanaatimizce katılabilmek mümkün değildir. Çünkü, 4814 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce keşide edilen ve hesap sahibinin vergi kimlik numarasını taşımayan çekler, yukarıda açıkladığımız gerekçelerle, "hukuken geçerli" olan çeklerdir. Bununla birlikte kanunkoyucu, karşılıksız çek keşidesi suçunun maddî unsuru olan "çek" in mutlak zorunlu unsurlarına 4814 sayılı Kanunla yeni bir unsur daha eklemiştir ve bu Kanun öncesi keşide edilen çekler bu yeni unsuru taşımadıklarından tipe uygunluk özelliklerini kaybetmişlerdir. Lehe olan kanunun uygulanmasında dikkat edilecek husus budur.

Ancak, yerel mahkemenin kararı sonuç itibariyle doğru olarak değerlendirilse, yani, "karşılıksız çek keşidesi suçu" açısından 4814 sayılı Kanundan önce keşide edilen çekler çek olarak kabul edilmese bile⁴⁶, bu

(45) TCK m. 2, f. 2: "Bir cürüm veya kabahatin işlendiği zamanın kanunu ile sonradan neşir olunan kanunun hükümleri birbirinden farklı ise failin lehinde olan kanun tatbik ve infaz olunur".

(46) Kanaatimizce böyle bir sonuç, ceza hukuku ilkeleri açısından tartışmaya açık olmakla birlikte, hamilin çeki güvenini bozacağı gibi hukuk güvenliği ilkesini de aykırılık teşkil edecek ve nihayet temel amaçlarından biri "hamilin korunmasını sağlamak" olan 3167 sayılı Kanunun amacıyla da bağdaşmayacaktır. Çünkü bu çözüm kabul edildiğinde, karşılıksız çek suçuna ilişkin olarak yapılan tüm yargılamalar sona erecek ve böylece keşideciler beraat edeceklerdir. Oysa, hamil "geçerli

durum, eski çek yapraklarının özel hukuk hükümleri açısından çek olma niteliklerine hâlel getirmez. Daha açık bir anlatımla, 4814 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce ileri tanzim tarihli olarak düzenlenen ve hesap sahibinin vergi kimlik numarasını taşımayan eski çek yaprakları, bu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra da özel hukuk hükümleri açısından “geçerli çek” olma niteliklerini aynen korudukları gibi; bankalar, bu çeklerin ibraz süreleri içinde karşılıksız çıkması durumunda, 3167 sayılı Kanunun kendileri için öngördüğü yükümlülükleri yerine getirmek zorunda olup, aksine davranışları kendilerini sorumlu duruma sokacaktır.

IV- SONUÇ

4814 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 8 Mart 2003 tarihinden önce ya da yeni çek defterlerinin bastırılıp müşterilere verilerek eski çek defterlerinin imha edileceği son tarih olan 9 Temmuz 2003’e kadar, banka ya da özel finans kurumlarınca müşterilere verilen ve hesap sahibinin vergi kimlik numarası unsurunu taşımayan “eski çek”ler, TTK m. 692 ve 693’de belirtilen bir çekte bulunması gereken tüm zorunlu unsurları içermek kaydıyla 8 Mart 2003 tarihinden sonra da geçerliliklerini sürdürecektir.

Banka ya da özel finans kurumlarınca, TCMB’nin 2003/1 Sıra Nolu Tebliği hükümlerine uygun olarak, 9 Temmuz 2003 tarihine kadar bastırılacak ve müşterilere verilecek olan yeni çek defterlerinin herhangi bir yaprağında, TTK açısından bir çekte bulunması zorunlu tüm unsurlar yer almakla beraber her nasılsa hesap sahibinin vergi kimlik numarası yazılmamışsa, bu çek, gerek ticaret hukuku gerek ceza hukuku açısından zorunlu unsur eksikliği nedeniyle geçersiz çek olarak değerlendirilecektir. Bunun dışında, hesap sahibinin vergi kimlik numarası unsuru, eski çek yaprakları açısından zorunlu bir unsur olarak aranmayacaktır.

Bir hesap sahibi, 9 Temmuz 2003 tarihine kadar kullanmamış olduğu tüm çekleri, çek hesabının bulunduğu bankaya (ya da bankalara) iade etmek ve bu çekleri yeni çek defterleri ile değiştirmek zorundadır. Nitekim bankacılık uygulamasında da, TCMB İdare Merkezinin 28 Nisan

bir çek” kabul ettiği ve bu çekinin ibraz süresi içinde karşılıksız kalması durumunda keşidecinin, kendi şikayeti üzerine, karşılıksız çek keşidesi suçunun faili olacağı ve bunun sonucunda da bir ceza yaptırımına maruz kalacağı, böyle bir durum ile karşı karşıya kalmak istemeyen keşidecinin ise çeki ödeme yoluna gideceği inancıyla hareket etmiştir. Kanunkoyucu da bu suç için öngördüğü ceza yaptırımları ile karşılıksız çek keşidesinin önüne geçmeyi ve dolayısıyla bu nedenle sürekli mağdur duruma düşen hamilleri korumayı hedeflemektedir. Yerel mahkemenin görüşü doğrultusunda hareket edilecek olursa, bir taraftan “kanunen korunmaya muhtaç” olarak kabul edilen “hamil(ler)” mağdur edilecek, buna karşılık, karşılıksız çek düzenleyen keşideciler adeta ödüllendirilmiş olacaktır.

2003 tarihli talimatnamesi ve yukarıda ayrıntıları ile açıklamaya çalıştığımız bu görüşümüz doğrultusunda hareket edilmekte, 4814 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce ya da yeni çek defterleri bastırılmaya kadar geçen (dört aylık) süre içinde bankalarca müşterilere verilmiş, müşterilerce keşide edilmiş ve hesap sahibinin vergi kimlik numarasını taşımayan çekler, ibraz süresi içinde ödenmek üzere muhataba ibraz edilince, hesap sahibinin vergi kimlik numarası unsurunun çek yapraklarında yazılı olması bu çeklerin geçerliliği şartı olarak aranmamaktadır. Bu şekildeki çeklerin takasa verilmek yoluyla ödenmesinin sağlanması durumunda ise, bazı bankaların eski çek yapraklarına ilişkin bilgileri takas kayıtlarından silmeleri ve yeni çek yapraklarına ilişkin bilgileri girmeleri nedeniyle, sistemde bu çekler "tanımsız çek" olarak nitelendirilmektedir. Dolayısıyla bu çeklerin takas yoluyla tahsil edilebilmesi mümkün olmamaktadır. Bir kez daha vurgulamak gerekirse, bu fiilî imkânsızlık, çeklerin sistemce geçersiz olarak değerlendirilmelerinden değil, eski çek yapraklarına ilişkin bilgilerin takas kayıtlarından silinmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durumda, çekini takasa vermiş olan hamile, o çekin muhatabının herhangi bir şubesine gitmesi ve şube aracılığıyla ödenmesinin talep edilmesi yolu gösterilmekte ve eski çeklerin ödenmesi ancak bu şekilde mümkün olmaktadır.

Diğer taraftan, böyle bir eski çek yaprağının ibraz süresi içinde muhataba ödenmek üzere ibraz edilmesi ve karşılıksız kalması durumunda 4814 sayılı Kanun Geçici m. 5, f. 3 ve 2003/1 Sıra Nolu Tebliğ Geçici m. 1 hükümleri doğrultusunda, bankaların, 3167 sayılı ÇekK'nın 10 uncu maddesi uyarınca sorumluluğu her çek yaprağı için altmışmilyon liradır.

Nihayet, hesap sahibinin vergi kimlik numarasını taşımayan eski çeklerin, 4814 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra "karşılıksız çek suçu" bakımından çek olarak değerlendirilmemesi, ticaret hukuku açısından çek olarak geçerli kabul edilmelerine engel oluşturmayacaktır.